
Jana Perić

Prisvojni pridevi sa nastavcima -ov, -ev i -in u govoru dece od tri i pet godina

---

U ovom radu istraživano je na koji način deca uzrasta od tri i pet godina, tipičnog razvoja i kojima je srpski maternji jezik, grade prisvojne prideve koji se završavaju nastavcima -ov, -ev i -in. Srpski jezik se odlikuje velikim brojem gramatičkih nastavaka, stoga je morfološki razvoj deteta koje govori srpski zahtevniji u poređenju sa detetom čiji je maternji jezik manje flektivan. Ispitanici su podeljeni u dve starosne grupe od po desetero dece. Prvu grupu čine deca starosti tri godine, a drugu grupu deca od pet godina. Istraživanje je obavljeno uz pomoć adaptacije Vag testa za srpski jezik. Zaključujemo da su deca uzrasta od tri godine sposobna da pravilno grade prisvojne prideve od imenica ženskog roda, dok građenje prideva od imenica muškog roda nije potpuno usvojeno ni na uzrastu od pet godina. Ovo može biti posledica javljanja samo jednog nastavka za građenje prisvojnih prideva od imenica ženskog roda (-in), za razliku od postojanja formalno dva različita nastavka (-ov i -ev) u slučaju građenja prisvojnih prideva od imenica muškog roda.

Uvod

Cilj ovog rada je ispitivanje morfološkog razvoja kod dece uzrasta od tri i pet godina, tačnije, na koji način deca ovog uzrasta, tipičnog razvoja i čiji je maternji jezik srpski, grade prisvojne prideve sa nastavcima -ov, -ev i -in.

Razvoj morfologije u govoru dece je individualno uslovljen i ne odvija se odjednom, već postepeno. Pošto morfeme služe za građenje

različitih oblika reči (množine imenica, glagolskih oblika, pripadnosti itd.), redosled kojim se ti oblici usvajaju zavisi od jezika kojim dete govori. Najintenzivniji morfološki razvoj se u proseku odvija između druge i pete godine života (Brown 1973). Otprilike godinu dana nakon što progovore svoje prve reči, deca počinju da prave morfološke modulacije reči koje su naučila. Kako usvajaju kompleksnije izraze, u govoru počinju da upotrebljavaju gramatičke morfeme – prefikse, sufiske, predloge i klitike (Clark 2003).

Najvažniji psihički faktori koji su u direktnoj vezi sa brzinom razvoja morfologije u govoru dece su mogućnost opažanja, predstava, učenja, mišljenja i sposobnosti koje su u uzajamnoj vezi sa govorom. Takođe, bitan faktor predstavlja govorna aktivnost, koju treba potkrepljivati, i emotivna stabilnost, pošto u suprotnom može doći do disfazije ili usporenog razvoja govora (Brković 2011).

Srpski jezik obiluje velikim brojem morfema, stoga je morfološki razvoj deteta koje govori srpski zahtevniji u odnosu na dete čiji je maternji jezik manje flektivan. Nedovoljan broj naučnih studija iz ove oblasti ne pokazuje precizno u kom uzrastu deca postaju svesna morfoloških razlika među rečima i počinju samostalno da se koriste njima. Istraživanja rađena na srpskom i hrvatskom jeziku na temu usvajanja morfologije su fokusirana na kongruenciju glagola i prideva sa imenicama, kao i građenje glagolskih oblika, dok radovi na temu usvajanja prisvojnih prideva nisu poznati.

Ovaj rad je usredsređen na usvajanje morfema kojima se grade prisvojni pridevi. Prisvojni pridevi označavaju pripadanje nekome ili nečemu, odnosno određuju bića i predmete po pri-

---

*Jana Perić (1998), Valjevo, Naselje
Oslobodioci Valjeva 85/14, učenica 2. razreda
Tehničke škole u Valjevu*

*MENTORI:
mr Mirjana Mirić, doktorand na Filozofskom
fakultetu Univerziteta u Nišu*

*Tihana Smiljanić, student master studija na
Universität Potsdam*

padnosti. U srpskom jeziku, prisvojni pridevi su podeljeni u šest kategorija u zavisnosti od morfeme (nastavka) kojom se završavaju. Ti nastavci su *-ov*, *-ev*, *-in*, *-ski*, *-ški* i *-čki* (Stanojčić, Popović 1989). Istraživanje obuhvata samo prideve koji se završavaju nastavcima *-ov*, *-ev* i *-in*, zato što nastavci *-ski*, *-ški* i *-čki*, mogu graditi prisvojne prideve koji, pored pripadnosti, mogu imati i druga značenja (na primer mesno ili kvalitativno). Pridevi sa nastavkom *-ov* grade se od imenica muškog roda koje se završavaju tvrdim prednjonepčanim (dž, č, ž), zadnjonepčanim (k, g, h) ili nenepčanim (v, r, l, m, n, p, b, f, t, d, c, s, z) suglasnikom. Nastavak *-ev* se dodaje na reči muškog roda koje se završavaju mekim prednjonepčanim suglasnikom (đ, ć, nj, j, lj, š). Nastavkom *-in* se grade prisvojni pridevi od imenica treće vrste (imenica ženskog roda) koje se završavaju glasom a (Stanojčić i Popović 1989).

Ispitivana deca su podeljena u dve starosne grupe. Stariju grupu dece čine petogodišnjaci i početna hipoteza je da će deca ovog uzrasta pravilnije graditi prisvojne prideve sa ovim nastavcima u odnosu na mlađu grupu dece, sačinjenu od trogodišnjaka.

Istraživanje je obavljeno uz pomoć adaptacije Vag (Wug) testa za srpski jezik. Vag test je slikovni test koji je nastao kao način da se ispita usvajanje množine i ostalih flektivnih morfema kod dece čiji je maternji jezik engleski, a test se može primeniti na više aspekata jezika. „Vag” je pseudoreč, odnosno slovni niz koji je prihvatljiv za govornika datog jezika (fonotaktičan), ali nema značenje. U originalnom testu, detetu bi bio pokazan crtež izmišljenog, plavog stvorenja nalik ptici, uz reči: „Ovo je Vag”. Nakon što bi dete „naučilo” šta je Vag, videlo bi sliku još jednog, identičnog stvorenja sa objašnjenjem: „Sada ih je dva. To su...?” Ukoliko je dete usvojilo građenje množine imenica, ono bi upotrebilo odgovarajući oblik, preciznije – „Vagovi” (Berko 1958).

Korišćenje pseudoreči umesto postojećih imenica u ovom istraživanju je izrazito bitno, jer ukoliko dete izgradi prisvojni pridev od imenice koja mu je već poznata, nije moguće utvrditi da li je dalo tačan odgovor zato što je memorisalo traženi oblik te reči, ili zato što je usvojilo građenje prisvojnih prideva (Berko 1958).

Materijal i metode

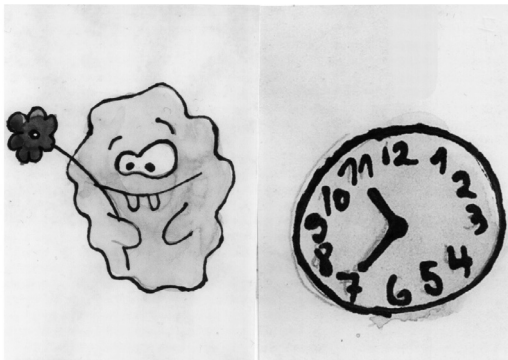
Istraživanje je ostvareno primenom Vag testa prilagođenog za ispitivanje građenja prisvojnih prideva sa nastavcima *-ov*, *-ev* i *-in*. Ispitivač detetu pokazuje sliku izmišljenog stvorenja i imenuje ga određenom pseudorečju, na primer: „Ovo je Lašanj”. Zatim se pored slike tog stvorenja pokazuje slika određenog predmeta, na primer, sata, uz objašnjenje: „Lašanj ima sat. Čiji je sat?” Očekivani odgovor od deteta koje je usvojilo građenje prisvojnih prideva sa ovim nastavcima je Lašanjev.

Test se sastoji od trideset stimulusa, petnaest imenica i petnaest pseudoreči od kojih je moguće graditi prideve sa nastavcima *-ov*, *-ev* ili *-in*. Imenice i pseudoreči koje čine stimuluse su podeljene u tri grupe od po pet primera, u zavisnosti od nastavka za građenje prisvojnih prideva.

Stimulusi sačinjeni od imenica su predstavljali kontrolnu grupu i sastoje se od slika životinja bliskih deci (miš, lav, konj, riba, mačka, kornjača, papagaj, pingvin, krava, jež, slon, pauk, zmija), a pored njih su ubačeni i primeri kralj i Popaj zbog nedostatka životinja od čijih se imena grade prisvojni pridevi sa nastavkom *-ev*, a koje su poznate deci ovog uzrasta.

Pseudoreči upotrebene u testu jesu: *povaj*, *mabat*, *tenas*, *palanj*, *gaša*, *peten*, *lera*, *lašanj*, *talać*, *vala*, *moljan*, *sola*, *polon* i *monođ*. Stimulus *tenas* je izbačen nakon ispitivanja zato što se na reči koje se završavaju glasom s može graditi i nastavak *-ev* i nastavak *-ov*. Osim ovog stimulusa, u testu nije bilo primera koji mogu imati više od jednog nastavka prilikom građenja prisvojnih prideva, ili onih kod kojih pri građenju prideva dolazi do glasovnih promena. Sve upotrebene pseudoreči su dvosložne da bi deca mogla lakše da ih zapamte i izgovore. Jedan stimulus se sastoji od dve slike (slika 1). Jedna slika predstavlja životinju ili izmišljeno stvorenje, a druga predmet za koji se u testu kaže da pripada tom stvorenju ili životinji. Stimulusi koji se sastoje od pseudoreči predstavljeni su slikama u ovu svrhu izmišljenih stvorenja, kojima su nasumično dodeljene pseudoreči. Slike upotrebene u testu su naslikane vodenim bojama, a potom skenirane i odštampane na belom papiru dimenzija 9 × 13 cm. Svi predmeti predstavljeni slikama su istog roda, muškog, zato što se od imenica muškog

roda gradi najkraći oblik prideva. U testu ima petnaest različitih slika predmeta. Pošto je stimulusa ukupno trideset (petnaest stimulusa sa pseudorečima i petnaest sa imenicama), slika svakog predmeta je štampana i upotrebljena dva puta.

Slika 1. Izgled jednog stimulusa: lašanj i sat

Figure 1. A sample stimulus: a lashanj and a clock

Svako ispitivanje je započeto trening fazom, koja se sastojala od pokazivanja slika četiri nasumično izabrane životinje koje spadaju u grupu stimulusa sa imenicama. Ostatak testa predstavlja petnaest stimulusa pseudoreči i preostalih jedanaest stimulusa imenica. Nasumično izabran redosled stimulusa je kod svih ispitanika bio isti, da bi se izbegla mogućnost dobijanja razlike među decom koju može da prozrokuje različit red stimulusa.

Kontrolnu grupu u ovom istraživanju čini deset odraslih osoba iz različitih starosnih grupa. Kontrolna grupa je potrebna da bi se ustanovilo da li će osoba, u čijem se govoru smatra da je građenje prisvojnih prideva usvojeno, umeti da pravilo gradi ove prideve, što pokazuje da li je test prikladno napravljen.

Ispitivanje je obavljeno u obdaništu „Bambii”, u okviru predškolske ustanove „Milica Nožica” u Valjevu, početkom jula 2014. godine. Ispitano je dvadesetoro dece podeljenih u dve starosne grupe. Prvu grupu čini pet dečaka i pet devojčica uzrasta od tri godine (dve i po do tri i po godine), a drugu grupu čini tri dečaka i sedam

devojčica uzrasta od pet godina (četiri i po do pet i po godina). Svako dete je ispitano zasebno da bi se izbegla mogućnost ometanja, ponavljanja odgovora drugog deteta i da ostali ispitanici ne bi čuli stimuluse pre početka testa. Ispitivanja su obavljena u jednoj od prostorija u okviru obdaništa da bi se deca osećala prijatnije u poznatom prostoru. Svi razgovori su snimani diktafonom. Testiranja su trajala između pet i deset minuta, a ukupno trajanje svog snimljenog materijala je dva i po sata. Tokom snimanja odgovori dece su zabeleženi u tabeli na papiru, zbog mogućnosti lošeg zvuka na snimku i poteškoća da se odgovor razume.

Rezultati i diskusija

Analizom odgovora dobijenih od odraslih osoba iz kontrolne grupe, zaključujemo da test zadovoljava kriterijume i da će osoba koja je usvojila građenje prisvojnih prideva sa nastavcima *-ov*, *-ev* i *-in*, umeti da odgovori pravilno. Od svih ispitanika, samo je jedan nepravilno izgradio prideve povaj, lašanj i palanj, dodajući nastavak *-ov* umesto *-ev*.

Početna pretpostavka da će u građenju prisvojnih prideva sa nastavcima *-ov*, *-ev* i *-in*, deca uzrasta pet godina biti uspešnija u odnosu na decu staru tri godine, je potvrđena. Studentovim t-testom za nezavisne uzorke dobijena je statistička značajna razlika u broju tačnih odgovora između mlađe i starije dece ($t(18) = -2.421$, $p < 0.05$). Pri tome, starija deca su imala 59%, a mlađa 37% ispravih odgovora (tabela 1).

Tabela 1. Udeo tačnih odgovora u odnosu na starost deteta

Uzrast	Broj ispitanika	Srednja vrednost	Standardna devijacija
3 godine	10	0.37	0.22
5 godina	10	0.59	0.17
ukupno	20	0.47	

Jednofaktorskom analizom varijanse ustanovljeno je da su sva deca u proseku pravilnije gradila prisvojne prideve sa nastavakom *-in* u odnosu na *-ov*, kao i u odnosu na nastavak *-ev* (u oba slučaja $p < 0.01$). U građenju prideva sa na-

stavkom *-ov* u odnosu na *-ev*, statistički značajna razlika nije dobijena ($p > 0.05$). Rezultati prikazani u tabeli 2 nam govore da su deca dala najveći broj tačnih odgovora na pitanja sa pridevima koji se završavaju nastavkom *-in* (81%), tj. za prideve građene od imenica ženskog roda u odnosu na prideve sa nastavkom *-ov* (33%) i *-ev* (28%) koji nastaju od imenica muškog roda. Iz ovoga možemo zaključiti da su deca uzrasta od tri godine sposobna da pravilno grade prisvojne prideve od imenica ženskog roda, dok građenje prisvojnih prideva od imenica muškog roda u proseku nije u potpunosti usvojeno ni do druge polovine šeste godine.

Tabela 2. Udeo tačnih odgovara pri građenju prisvojnih prideva u zavisnosti od nastavka

Nastavci	Broj stimulusa	Srednja vrednost	Standardna devijacija
<i>-in</i>	20	0.81	0.19
<i>-ov</i>	20	0.33	0.38
<i>-ev</i>	20	0.28	0.34
ukupno	60	0.47	0.39

Prema dobijenim odgovorima vidimo da su netačni odgovori dece bili građeni na različite načine. U standardne netačne odgovore ubrajamo prideve kod kojih su umesto nastavka *-ov* gradili *-ev* i obrnutno. Na primer, kod pseudoreči *lašanj*, *palanj* i *talać*, umesto da izgrade prideve *lašanjev*, *palanjev* i *talaćev*, neka deca bi pravila prideve *lašanjov*, *palanjov*, *talaćov*. Pored standardnih, bilo je i netipičnih netačnih odgovora koji su dobijani kod dece koja su tek počela da usvajaju građenje prisvojnih prideva i nisu pravila razliku između nastavaka koji se dodaju na imenice muškog i ženskog roda. Na primer, kod pseudoreči *helja*, *povaj*, *moljan*, od kojih se grade pridevi *heljin*, *povajev* i *moljanov*, pojedina deca su izvodila prideve *heljinov*, *povajin*, *moljin*.

Bilo je slučajeva kada dete na postavljeno pitanje ne bi odgovorilo prisvojnim pridevom, već bi traženu pseudoreč prebacilo u nominativ (neizmenjen oblik pseudoreči) ili genitiv (od +genitiv). Kada bi se to dogodilo, detetu je još jednom postavljano pitanje u nadi da će dati reč u traženom obliku, a ako bi ponovo dalo isti odgo-

vor, taj odgovor je zapisan. Sumnja da dete nije shvatalo šta se od njega traži je odbačena, zato što većina ispitanika nije imala problema sa deklinacijom imenica kada su u pitanju bili stimulusi koji predstavljaju životinje.

Zaključak

Dobijeni rezultati potvrđuju početnu pretpostavku da će deca uzrasta od pet godina biti uspešnija u građenju prisvojnih prideva koji se završavaju nastavkom *-ov*, *-ev* i *-in* u odnosu na decu uzrasta od tri godine.

Deca iz mlađe starosne grupe su dala tačne odgovore na oko 40% zadanih stimulusa, dok su petogodišnjaci odgovorili tačno u 60% slučajeva, što nam pokazuje da ni deca uzrasta od pet godina nisu u potpunosti usvojila građenje prisvojnih prideva.

Činjenica da su ispitanici u 80% slučajeva dali tačne odgovore kada su u pitanju stimulusi sa pridevima koji se završavaju nastavkom *-in*, a da su prisvojne prideve sa nastavcima *-ov* i *-ev* gradila pravilno u 30% stimulusa govori da deca prvobitno usvajaju građenje prisvojnih prideva od imenica ženskog roda u odnosu na imenice muškog roda, tj. da pravilnije grade prisvojne prideve od imenica koje se završavaju nastavkom *-a*, u odnosu na imenice koje se završavaju suglasnikom.

Na osnovu celokupnog istraživanja zaključujemo da je ključni period u kome dete tipičnog razvoja, čiji je maternji jezik srpski, uči da gradi prisvojne prideve sa nastavcima *-ov*, *-ev* i *-in* upravo u periodu između treće i pete godina života, ali da se morfološki razvoj, kada su u pitanju prisvojni pridevi sa ovim nastavcima, nastavlja i kasnije.

Literatura

Berko J. 1958. *The child's learning of English morphology*. Massachusetts: Institute of Technology

Brković A. 2011. *Razvojna psihologija*. Čačak: Regionalni centar za profesionalni razvoj zaposlenih u obrazovanju

Brown R. 1973. *A first language, the early stages*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press

Clark E. 2003. *First language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press

Stanojčić Ž., Popović Lj. 1989. *Savremeni srpskohrvatski jezik i kultura izražavanja*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva

---

Jana Perić

Possessive Adjectives Ending with Morphemes *-ov*, *-ev* and *-in* in the Language of Three-Year-Old and Five-Year-Old Children

The aim of this project was to determine in which way Serbian speaking three-year-old and five-year-old children form possessive adjectives ending with morphemes *-ov*, *-ev* and *-in*. Serbian is abundant with many kinds of morphemes, which makes morphology acquisition in children speaking Serbian more difficult than kids whose mother tongue is less flexive.

Twenty respondents were separated in two groups. The first group was made of ten three-year-olds, while the second group were five-year-olds. The initial assumption was that the older group of kids would form these adjectives more correctly than the younger group, which was confirmed using the Wug test.

Beside that, results showed that although all respondents on average correctly formed adjectives including *-in* morpheme, that was not the case when it comes to adjectives made from *-ov* and *-ev* morphemes. Since adjectives made of *-in* morpheme originate from feminine nouns, and adjectives with *-ov* and *-ev* morphemes are made of masculine nouns, this study indicates that while three-year-olds are capable of forming possessive adjectives of feminine nouns, the acquisition of adjectives made from masculine nouns is not fully developed by the end of half of the sixth year.

Prilog

Pseudoreči i pridevi koje grade:

vala – valin
povaj – povajev
lašanj – lašanjev
polon – polonov
gaša – gašin
palanj – palanjev
helja – heljin
moljan – moljanov
monođ – monođev
talać – talaćev

Standardni netačni odgovori:

povajov, lašanjov, palanjov, monođov,
talaćov

Netipični netačni odgovori:

valov
povajin, pajin, povin, pojnin
lašnjin
polin, polovin, polov
gašakov, gašov
paljin
heljinov, heljev
moljin
monođin
talaćin, talaćki

